

Bijlage staatsexamen HAVO 2025

tijdvak 1
donderdag 15 mei
09.00 – 10.00 uur

Maatschappijleer

College-examen schriftelijk

Bronnenboekje

Tekst 1 AD in beroep tegen publicatieverbod opnames Peter R. de Vries

- Op 26 januari 2024 bepaalde de rechtbank Amsterdam dat het AD geen krantenartikelen meer mocht schrijven over geluidsopnames die
- 5 gemaakt zijn door de overleden misdaadjournalist Peter R. de Vries en in het bezit zijn van de krant. Dat heeft de rechtbank Amsterdam besloten. Het AD
- 10 publiceerde eerder deze maand een artikel naar aanleiding van opnames die het via bronnen zou hebben gekregen. Op die opnames zou te horen zijn dat de
- 15 toenmalige collega, oud-advocaat en BNNVARA-presentator Khalid Kasem, erkent een ambtenaar te hebben omgekocht. Vader en zoon De Vries hadden op dat
- 20 moment samen met Kasem een kantoor in advocatuur en juridisch advies.

Tekst 2 Enkelband

- In heel 2022 droegen in totaal 2958 personen een enkelband. Aan gebruik van de enkelband gaat altijd een gedegen toets van
- 5 de reclassering vooraf. De reclassering maakt een adviesrapport of elektronische controle kan worden toegepast. Mede op basis hiervan beslist de
- 10 rechter, het Openbaar Ministerie of de Dienst Justitiële Inrichtingen (afhankelijk van de wijze waarop straf wordt uitgevoerd) of iemand bijvoorbeeld voorwaardelijk in
- 15 vrijheid kan worden gesteld en of hierbij, ter controle van de voorwaarden, de enkelband wordt omgelegd.

Tekst 3 Soorten kabinetten

- Er zijn verschillende manieren om een kabinet te typeren. Kan een kabinet rekenen op de steun van een meerderheid van de Tweede Kamer, dan spreken we van een meerderheidskabinet. Is dat niet het geval, dan wordt het kabinet aangeduid als een minderheidskabinet.
- 5 Een tweede manier om kabinetten te onderscheiden is de formatiemethode. Spelen de (beoogde) regeringsfracties een belangrijke rol bij de formatie en
- 10 achten zij zich gebonden aan een regeerakkoord, dan is er sprake van een parlementair kabinet. Zijn de fracties daarentegen nauwelijks of niet bij de formatie
- 20 betrokken en hebben zij zich ook niet aan een regeerakkoord gebonden, dan spreken we van een extraparlementair kabinet. Geen enkel kabinet kan optreden,
- 25 zonder dat het zich vooraf heeft verzekerd van voldoende steun in de Kamer. De laatste jaren kent Nederland alleen nog maar parlementaire
- 30 meerderheidskabinetten.

Tekst 4 CU-plan voor online goklimiet

CU-fractievoorzitter Mirjam Bikker wil dat er een overkoepelende limiet gaat gelden voor alle onlinecasino's. Tijdens het
5 begrotingsdebat van Justitie en Veiligheid donderdag diende ze een motie met deze strekking in. Die heeft op voorhand al een meerderheid, laat de fractie
10 weten. NSC, GroenLinks-PvdA, D66, CDA, SP, Volt, SGP, JA21 en DENK steunen het voorstel. Minister Franc Weerwind (Rechtsbescherming) kondigde
15 eind 2023 strengere regels voor online gokken aan, door een maximum gokbedrag van 150 euro per speler per maand in te stellen. Dat maximum geldt echter
20 voor iedere online gokaanbieder afzonderlijk. Volgens Bikker laat 'een snelle rekensom zien dat ook met die limiet van 150 euro per maand jongeren alsnog het risico
25 lopen om een modaal maandsalaris te verliezen'. Er zijn 27 online gokaanbieders. 'Steeds

meer jongeren zitten in de ellende met oplopende schulden en
30 gezinnen gaan eraan kapot', zegt Bikker. 'Bij elke aanbieder kun je ongeremd tot de limiet gokken. En dat moet heel snel stoppen.' Volgens Bikker kan de goklimiet
35 nu makkelijk worden verhoogd door met het gokbedrijf te bellen. 'Dat gaat natuurlijk niet werken. Een limiet voor het bedrag dat je per maand kunt verliezen en kunt
40 storten, heeft alleen effect als deze bij alle aanbieders geldt.' Demissionair minister Weerwind liet donderdagavond weten dat hij het online gokken nog niet verder
45 aan banden wil leggen. Volgens Weerwind is het regelen van een overkoepelende limiet die voor alle 27 online gokaanbieders moet gelden, tijdrovend en complex 'om
50 te realiseren'. De Kamer stemt dinsdag over de CU-motie, evenals over een CDA-motie om alle gokreclames te verbieden.

Tekst 5 Helden aan de onderkant van de arbeidsmarkt

- Jeroen van Bergeijk beschrijft hoe Uber-chauffeurs door de Uber-app gestimuleerd worden om langdurig door te werken, met
- 5 dodelijke verkeersincidenten als gevolg. Dat arbeidsmigranten wonen in campingchalets waar schimmel op de muur staat. En dat bagagemedewerkers op
- 10 Schiphol onder zo'n hoge tijdsdruk staan dat veiligheidsvoorschriften lang niet altijd worden gevolgd.
- ...
- 15 De mensen die aan de onderkant van de arbeidsmarkt werken zijn haast onzichtbaar. Hun werkzaamheden, meestal eentonig en fysiek zwaar,
- 20 verrichten ze in hallen op industrieterreinen of in een kelder onder de luchthaven. Ook kunnen ze geen invloed uitoefenen op verbetering van
- 25 hun woon- en werkomstandigheden. Er valt veel aan te merken op de gevolgen van de automatisering voor de werkvloer.
- 30 Tegelijk blijken deze werknemers essentieel voor de maatschappij: geen vliegvakantie zonder bagagemedewerker, geen pakketje in de brievenbus dat je
- 35 gisteren hebt besteld zonder orderpicker. Wat opvalt is dat Van Bergeijk het houdt bij baantjes waarvoor geen kwalificatie nodig is.
- 40 Undercover aan de slag gaan als schoonheidsspecialist, installateur van zonnepanelen of zelfs bankier, om maar wat te noemen, zal zonder diploma een
- 45 stuk lastiger zijn.
- ...
- Uiteindelijk komt Van Bergeijk tot een duidelijke conclusie. Het is een pleidooi voor meer
- 50 transparantie bij bedrijven en overheid, en voor undercoverjournalistiek. Maar bovenal geeft zijn boek werknemers aan de onderkant
- 55 van de arbeidsmarkt een gezicht. Niet hij, maar zij zijn de helden van dit verhaal.

Tekst 6 Kamerdebat verstoord voor aandacht cao sociale werkvoorziening

Het debat in de Tweede Kamer over de begroting van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is kort verstoord
5 door rumoer op de publieke tribune. Mensen met een arbeidsbeperking, die in de sociale werkvoorziening werken, vragen al langer aandacht voor
10 een betere cao. De 'burgerlijke ongehoorzaamheid' is een initiatief van vakbond FNV.

Onder bestaansminimum

15 Vicevoorzitter Kitty Jong van de vakbond zegt dat er 150 miljoen euro nodig is voor de loonsverhoging (iets meer dan 10 procent) en de hogere
20 kilometervergoeding die FNV eist.

Dat 'redt mensen van de armoede'. Werknemers in de sociale werkvoorziening dreigen volgens de bond onder het
25 bestaansminimum te zakken.

Landelijke politiek

'De politiek staat er met de rug naartoe,' aldus Jong. De FNV
30 wijst vooral naar de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) als werkgever. De gemeentekoepel zegt geen geld te hebben voor loonsverbetering.
35 FNV wil dat de landelijke politiek nu toch in actie komt en een einde maakt aan het 'wedstrijdje ver plassen' tussen het ministerie en de gemeenten.

Tekst 7 Enkele standpunten van politieke partijen over bestaanszekerheid in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van november 2023.

Partij I

Herstel van uw bestaanszekerheid met het volgende koopkrachtpakket:
Verlaging BTW op boodschappen van 9% naar 0%
Verhogen wettelijk minimumloon
Verhogen van de huurtoeslag
Afschaffen van het eigen risico in de zorg
Verlaging van de brandstofaccijnzen
Verhoging ouderenkorting
Geen EU-bemoeienis met Nederlandse sociale zekerheid en arbeidsmarkt
Stop toestroom arbeidsmigranten: invoering tewerkstellingsvergunningen
Verlagen AOW-leeftijd naar 65 jaar

Partij II

Het is een politieke keuze om voor deze bestaanszekerheid te zorgen. Door met publieke woningcorporaties te werken aan voldoende betaalbare en kwalitatief goede woningen. Door met publieke energiebedrijven de energierekening betaalbaar te houden.
Allemaal zaken die prima betaald kunnen worden wanneer er fatsoenlijk belasting wordt geheven bij diegenen die het geluk hebben bij de winnaars te horen. Een belasting op (vaak geërfde) hoge vermogens zou een goed begin zijn, bijvoorbeeld door boven een bepaald bedrag hoge percentages belasting te innen.